

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

รัฐบาลผสมที่มีนายกรัฐมนตรีมาจากพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลนั้น จะต้องเป็นรัฐบาลผสมที่มีพรรคการเมืองอื่นสนับสนุนจนได้รับเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร โดยมีประธานรัฐสภาเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ตามขั้นตอนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 และพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลจะต้องดำเนินการทางสภา 2 ขั้นตอน คือ

- 1) เลือกตั้งประธานรัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎร) พรรคการเมืองร่วมรัฐบาล มักจะเลือกคนของตนเข้ามาดำรงตำแหน่งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีตามที่พรรคร่วมรัฐบาลตกลงกัน
- 2) พรรคร่วมรัฐบาลจะทำหนังสือเสนอชื่อและสนับสนุนบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีต่อประธานรัฐสภา เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

ภายหลังจากขั้นตอนทั้ง 2 ปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลก็จะร่วมหารือกันว่าแต่ละพรรคจะตกลงแบ่งกระทรวงและตำแหน่งรัฐมนตรีกันอย่างไร ปรากฏว่าในสมัยพล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลได้ตกลงให้มีการจัดลำดับความสำคัญของแต่ละกระทรวงโดยพิจารณาจากขอบเขตภารกิจของกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับประชาชนอย่างกว้างขวางทั้งด้านอำนาจหน้าที่และโอกาสที่จะสร้างผลงานให้เกิดความยอมรับและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกระทรวงทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง ทั้งนี้ข้อสังเกตที่สำคัญคือรัฐบาลชุดที่กล่าวได้ว่ามาจากการเลือกตั้งของประชาชนชุดนี้ ไม่นำเอากระทรวงกลาโหมซึ่งเป็นกระทรวงที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของชาติและกองทัพเข้ามาร่วมพิจารณาและเห็นพร้องต้องกันว่า ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมนั้นจะต้องเป็น

ผู้ที่ทหารยอมรับ นั้นหมายความว่า บุคคลนั้นจำเป็นที่จะต้องเป็นทหารหรือไม่ก็ต้องเป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงสุดในคณะรัฐมนตรีเท่านั้น จึงจะเป็นที่ยอมรับในเบื้องต้น และเมื่อการจัดลำดับความสำคัญของกระทรวงเป็นที่ตกลงกันในพรรคร่วมรัฐบาลแล้ว ต่อมาจึงเป็นการพิจารณาว่า พรรคใดควรได้รับผิดชอบกระทรวงและตำแหน่งรัฐมนตรีอะไร จำนวนเท่าไร จากจำนวนรัฐมนตรีทั้งหมดไม่เกิน 45 คน การพิจารณาแบ่งสรรตำแหน่งนี้จำเป็นจะต้องดูว่าเสียงสนับสนุนหรือจำนวน ส.ส. รวมทุกพรรคทั้งหมด เป็นจำนวนเท่าไร ต่อตำแหน่งรัฐมนตรีทั้งหมด และเมื่อได้จำนวน ส.ส. ต่อตำแหน่งรัฐมนตรีหนึ่งตำแหน่งแล้วค่อยนำไปพิจารณาว่าแต่ละพรรค มี ส.ส. เท่าไร จากนั้นจึงนำมาเปรียบเทียบว่า แต่ละพรรคจะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีพรรคละกี่ตำแหน่ง ภายใต้ข้อตกลงว่าพรรคที่มีจำนวน ส.ส. มากที่สุดจะมีโอกาสเลือกกระทรวงสำคัญก่อน และเสียงลงมาตามลำดับจำนวน ส.ส. ของแต่ละพรรค การตกลงแลกเปลี่ยนกระทรวงในภายหลัง ถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละพรรคที่จะเจรจาตกลงกันเอง

เมื่อแต่ละพรรคทราบจำนวนและตำแหน่งรัฐมนตรีที่รับผิดชอบแล้ว ก็จะนำเข้าสู่การพิจารณาตามระเบียบข้อบังคับของแต่ละพรรค สำหรับการวิจัยเรื่องการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชากรไทย พบว่า ทั้งสองพรรคต่างก็ให้ความสำคัญกับเกณฑ์ในการคัดเลือกและกำหนดตัวรัฐมนตรีสามประการ และประการที่สำคัญที่สุดคือความรู้ความสามารถที่พิจารณาจากประสบการณ์ ระดับการศึกษา และผลงานโดยทั่วไปของแต่ละคนเป็นหลัก ซึ่งเกณฑ์นี้ ส.ส. ทั้ง 2 พรรค ที่เป็นประชากรในการศึกษาให้ความสำคัญอันดับหนึ่งทั้ง 2 พรรค (คิดเป็นร้อยละ 43.34) ในขณะที่เกณฑ์สำคัญในลำดับที่สอง คือ ความช่วยเหลือต่อพรรค และความอาวุโสทางการเมือง (คิดเป็นร้อยละ 28.33 รวมทั้ง 2 พรรค) โดยที่พรรคประชาธิปัตย์ให้ความสำคัญกับความอาวุโสทางการเมืองเป็นลำดับที่สอง (ร้อยละ 30.00) และความช่วยเหลือต่อพรรคเป็นลำดับสุดท้าย (ร้อยละ 26.66) ในขณะที่พรรคประชากรไทยให้ความสำคัญกับความช่วยเหลือต่อพรรคเป็นลำดับที่สอง (ร้อยละ 30.00) และให้ความอาวุโสทางการเมืองเป็นลำดับสุดท้าย (ร้อยละ 26.66) นั้นหมายความว่า การคัดเลือกตัวรัฐมนตรีของทั้ง 2 พรรคนั้นต้องพิจารณาถึงเกณฑ์หรือปัจจัยทั้ง 3 ตัวนี้ เป็นหลักก่อนที่จะมีการตัดสินใจขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นอำนาจของ ส.ส. และกรรมการบริหารพรรค ซึ่งกล่าวได้ว่าในขั้นสุดท้ายแล้ว ชนชั้นนำของพรรคเป็นผู้ใช้อำนาจกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรค โดยเฉพาะ

พรรคประชากรไทย หัวหน้าพรรคจะเป็นผู้เลือกและกำหนดตัวรัฐมนตรีจากรายชื่อที่ ส.ส. ของพรรคคัดเลือกมา สำหรับพรรคประชาธิปไตยคณะกรรมการบริหารพรรคจะกำหนดให้แต่ละภาคเสนอชื่อผู้ที่เหมาะสมขึ้นมาแล้วนำเข้ามาตัดสินใจขั้นสุดท้าย โดยการลงมติเสียงข้างมากของที่ประชุมร่วมระหว่าง ส.ส. กับคณะกรรมการบริหารพรรค

นอกจากการศึกษาที่ให้ผลตรงตามสมมติฐานของการวิจัยแล้ว ในการศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบยังพบว่าความแตกต่างของขั้นตอนและวิธีการใช้อำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคประชากรไทยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความแตกต่างของโครงสร้างและการจัดองค์การของพรรค 2) ขนาดของพรรครวมทั้งจำนวน ส.ส. ในแต่ละสมัย และ 3) ผู้นำและแกนนำของพรรค ซึ่งความแตกต่างของทั้ง 3 ปัจจัยนี้ กล่าวได้ว่าน่าจะเป็นปัจจัยที่กำหนดวิธีการขั้นตอนและการใช้อำนาจตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง ที่ทำให้เห็นภาพว่าพรรคการเมืองขนาดเล็กนั้น หัวหน้าพรรคหรือผู้นำพรรคมีบทบาทอย่างมากต่อการกำหนดตัวรัฐมนตรีเมื่อประกอบกับระเบียบข้อบังคับที่ไม่แน่นอนและเปิดโอกาสหรือเปิดช่องให้แก่ผู้มีอำนาจในพรรค และการที่พรรคมีโครงสร้างไม่ซับซ้อนจึงเป็นผลให้ ส.ส. จะต้องเป็นกรรมการบริหารพรรค และเป็นผู้คัดเลือกตัวรัฐมนตรีในขั้นต้น ด้วยความที่เป็นพรรคขนาดเล็ก การจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ "การให้ความช่วยเหลือต่อพรรค" ในขณะที่พรรคขนาดใหญ่ หรือพรรคที่มีโครงสร้างซับซ้อนเป็นระบบนั้น แกนนำของพรรคถึงจะมีบทบาทสูง แต่การตัดสินใจย่อมขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจขององค์ประกอบต่าง ๆ ในพรรคโดยเฉพาะกลุ่ม ส.ส. ซึ่งมีใช้กรรมการบริหารพรรค และกรรมการบริหารพรรคบางส่วนที่ไม่ได้เป็น ส.ส. ประกอบกับความเป็นพรรคขนาดใหญ่มีจำนวน ส.ส. มาก ความอาวุโสจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตำแหน่งทางการเมืองที่ใช้ควบคู่กับการจำกัดจำนวนสมัยที่เป็นรัฐมนตรี ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้กับ ส.ส. ที่อาวุโส แต่ยังไม่มีโอกาสในครั้งที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ปัจจัยข้างต้นทั้ง 3 ประการ นั้นมิใช่เป็นปัจจัยที่กำหนดได้เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง การพิจารณาในความเป็นจริงนั้นจำเป็นต้องอาศัยสถานการณ์เป้าหมายของพรรค และต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวของ ส.ส. แต่ละคนในพรรค รวมถึงปัจจัยอื่นที่มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นปัจจัยกำหนดที่แท้จริงที่อาจจะทำให้ความสัมพันธ์ของปัจจัย

ต่าง ๆ ในการศึกษาการกำหนดตัวรัฐมนตรีครั้งนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง (fallacy of the common cause) หรือต่างเป็นผลของสาเหตุเดียวกัน

ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าความช่วยเหลือต่อพรรคจะมีความสำคัญต่อพรรคที่มีขนาดเล็กในแง่ของความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินงานทางการเมืองของพรรค เช่น ด้านการเงินทุน กำลังคน และความร่วมมือต่าง ๆ แล้ว ความช่วยเหลือต่อพรรคที่สามารถผลักดันให้พรรคได้รับผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น การสนับสนุนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งชนะการเลือกตั้งเข้ามาเป็น ส.ส. ของพรรค หรือการมีส่วนช่วยให้พรรคได้เข้าร่วมรัฐบาลผสม และจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ก็เป็นความช่วยเหลือที่ผู้นำหนักเพียงพอ ต่อการที่ผู้นำพรรคจะตอบสนองความช่วยเหลือนั้นด้วย ตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นพรรคที่มีขนาดเล็กมีความซับซ้อนของโครงสร้างต่ำ ผู้นำพรรคมักจะเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคมากกว่าผู้นำของพรรคขนาดใหญ่ที่มีจำนวน ส.ส. และความซับซ้อนของโครงสร้างองค์กรมากกว่า แต่ก็ได้หมายความว่าความช่วยเหลือต่อพรรคไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับพรรคใหญ่ แต่ด้วยเงื่อนไขของปริมาณ ส.ส. และเงื่อนไขอื่น ๆ จึงทำให้พรรคมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความอาวุโสทางการเมืองของ ส.ส. ในพรรคด้วย

1. สรุปการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปัตย์ ขั้นตอนการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปัตย์ สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. คณะกรรมการบริหารพรรค

- 1) เจรจาทอรองตำแหน่งและจำนวนรัฐมนตรี
- 2) กำหนดสัดส่วนตำแหน่งรัฐมนตรีให้แต่ละภาค

2. ภาค

- 1) คัดเลือกรายชื่อผู้ที่เหมาะสมต่อตำแหน่ง
- 2) เสนอรายชื่อผู้ที่เหมาะสมต่อคณะผู้บริหารพรรค

3. คณะกรรมการบริหารพรรค

- 1) คณะผู้บริหารพรรคพิจารณาถ้อยแถลงของบุคคลที่เหมาะสมในแต่ละภาค จากความรู้ความสามารถ ความอาวุโส และการช่วยเหลือต่อพรรค แล้วส่งให้คณะกรรมการบริหาร
- 2) คณะกรรมการบริหารนำรายชื่อทั้งหมดเสนอที่ประชุมร่วมฯ

4. ที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารกับ ส.ส.

- 1) ลงมติแต่งตั้งรัฐมนตรีของพรรคด้วยเสียงข้างมากตามรายชื่อที่แต่ละภาคเสนอขึ้นมา
- 2) ลงมติตัดสินชี้ขาดในกรณีแต่งตั้งตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ หรือในกรณีที่ตกลงตำแหน่งรัฐมนตรีกันไม่ได้ โดยใช้เสียงข้างมาก

5. รายชื่อและตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปไตย

- 1) ประกาศรายชื่อรัฐมนตรีของพรรค
- 2) ส่งรายชื่อรัฐมนตรีของพรรคให้กับนายกรัฐมนตรี เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ

ภายใต้โครงสร้างของพรรคประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในพรรคที่แสดงออกผ่านการคัดเลือกกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคนั้น ลักษณะของความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นจากความเป็นสมาชิกในกลุ่ม หรือในภาคเดียวกัน การยอมรับซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือสนับสนุนผลประโยชน์ระหว่างกันล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดกลุ่ม และเกิดความผูกพันในแต่ละกลุ่ม โดยที่ผู้นำของแต่ละภาคก็จะมีกลุ่มสมาชิกคอยสนับสนุน ดังเช่นการลงมติด้วยเสียงข้างมาก ถ้าผู้นำภาคใดนำ ส.ส. เข้าสภามาก และมี ส.ส. จำนวนมากในกลุ่ม ก็จะเป็นเสียงข้างมากในพรรคได้ ซึ่งหมายถึงการมีอิทธิพลที่สามารถกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคได้ เช่น กลุ่ม ส.ส. ภาคใต้ที่มีจำนวนมาก และเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพรรคในการกำหนดตัวรัฐมนตรีของภาคอีสาน ซึ่งแต่เดิมทางภาคอีสานได้เสนอชื่อ ส.ส. พรเทพ เตชะไพบูลย์

ขึ้นสู่ตำแหน่งรัฐมนตรี แต่มีการเสนอชื่อ ส.ส.สุทัศน์ เงินหมื่น (อุบลฯ) เข้ามาชิงตำแหน่ง โดยกรรมการบริหารพรรคและกลุ่ม ส.ส.ภาคใต้ ให้การสนับสนุนจนเป็นผลให้ชนะการลงมติ และได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขในที่สุด หรืออย่างกรณีการชิงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ ระหว่าง พ.ท.สนั่น ขจรประศาสน์ (ส.ส.พิจิตร และเลขาธิการพรรค) กับนายประจวบ ไชยสาส์น (ส.ส.อุดรฯ และรองหัวหน้าพรรค) ก็เช่นกัน จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ถ้ากลุ่มใดในพรรคเป็นกลุ่มที่มีเสียงมาก จำนวน ส.ส. มากก็สามารถจะเข้ามามีอิทธิพลครอบงำพรรค ซึ่งการได้เปรียบนี้จะส่งผลให้ ส.ส. จำเป็นที่จะต้องเข้ากลุ่ม เป็นผู้สนับสนุนผู้นำคนใดคนหนึ่ง ในพรรค และเมื่อผู้นำของกลุ่มประสบความสำเร็จได้รับตำแหน่ง ในพรรคและตำแหน่งในรัฐบาล ส.ส. ที่สนับสนุนก็มีโอกาสจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนก่อน ส.ส. ที่ไม่ได้เข้ากลุ่ม และนำมาสู่การต่อสู้ช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ในพรรคประชาธิปไตย

โดยสรุปแล้วพบว่า

- 1) โครงสร้างทางอำนาจในพรรคประชาธิปไตยมีลักษณะเป็น "กลุ่ม" และมีพฤติกรรม การเกาะกลุ่ม (cohesion) โดยแบ่งเป็นกลุ่มภูมิภาค และกลุ่มภูมิภาคที่มีจำนวน ส.ส. มากที่สุดในพรรคจะเป็นกลุ่มที่กุมหรือครอบงำและผูกขาดอำนาจในการบริหารพรรค รวมถึงการเข้าไปมี อิทธิพลแทรกแซงการตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีของกลุ่มภูมิภาคอื่น โดยการให้เสียงข้างมากใน การลงมติของพรรค ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลของการจัดโครงสร้างของพรรคแบบ Caucus และบริหารพรรคโดยคณะผู้บริหารพรรค (Committee) ที่มีจำนวนน้อยแต่มีอำนาจมาก
- 2) การเกิดและการรวมกลุ่มเป็นความจำเป็นในการต่อสู้ทางการเมืองของพรรค ประชาธิปไตยทั้งต่อระบบการเมืองและการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ภายในพรรค โดย ที่ความขัดแย้งในการต่อสู้ช่วงชิงผลประโยชน์ในพรรคจากการกำหนดตัวและตำแหน่งรัฐมนตรีของ พรรคประชาธิปไตยนั้นสามารถนำมาสู่การแบ่งสรร การกระจายผลประโยชน์ทางการเมือง และ อำนาจในการตัดสินใจไปสู่กลุ่มต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการให้ ส.ส. ซึ่งมีใช้กรรมการบริหาร พรรคเข้ามา ลงมติกำหนดตัวและกำหนดรัฐมนตรีโดยตรง ในขณะที่คณะกรรมการบริหารพรรค หรือผู้นำพรรคเป็นเพียงผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติการตัดสินใจของพรรคให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรค เท่านั้น

3) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้ระหว่างกลุ่มมักจะนำมาสู่การแบ่งเป็นฝักฝ่ายภายในพรรคและอาจจะนำมาสู่การแยกตัวของกลุ่มที่เกิดความขัดแย้งออกจากพรรคในที่สุด หรือกล่าวได้ว่าโครงสร้างของพรรคแบบกลุ่มจะทำให้เกิดอาการ "โตแล้วแตก" อยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามวิธีการคัดเลือกกำหนดตั้งรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปไตยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทุกครั้งที่มีความขัดแย้งเมื่อจัดตั้งรัฐบาล โดยกล่าวได้ว่าวิธีการกำหนดตัวรัฐมนตรีครั้งนี้น่ามาศึกษาวิจัย เป็นวิธีที่ผลการตัดสินใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่าย ส.ส. หรือเป็นการตัดสินใจโดยองค์การพรรค และยังสามารถกล่าวได้ว่าพรรคประชาธิปไตย เป็นพรรคที่มีวิธีการกำหนดตัวรัฐมนตรีที่มีภูมิลักษณ์และเป็นระบบที่สุด เมื่อเทียบกับวิธีการของพรรคการเมืองไทยร่วมสมัยที่มีอยู่

2. สรุปการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปัตย์ ขั้นตอนการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปัตย์ มีดังนี้

1. ประชุม ส.ส. ของพรรค

- 1) ให้ ส.ส. ของพรรคคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมต่อตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคจำนวน 10 คน โดยการเรียงลำดับตั้งแต่ 1 ถึง 10
- 2) รวบรวมผลการคัดเลือกของ ส.ส. แต่ละคนให้กับหัวหน้าพรรค โดยไม่มีการเปิดเผยรายชื่อผู้เลือกและผลการคัดเลือก

2. หัวหน้าพรรคตัดสินใจ

- 1) หัวหน้าพรรคพิจารณารายชื่อจากผู้ที่ได้รับคัดเลือกจำนวน 10 คน
- 2) พิจารณาความเหมาะสมต่อตำแหน่งและจำนวนรัฐมนตรีที่พรรคได้รับ ด้วยเหตุผลของหัวหน้าพรรค
- 3) ส่งรายชื่อและตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคให้กับพรรครัฐมนตรีเพื่อนำขึ้นทูลเกล้า

จะเห็นได้ว่าพรรคประชากรไทยอำนาจจำกัดอยู่อย่างชัดเจนเฉพาะหัวหน้าพรรค และผู้ใกล้ชิด โดยพรรคมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อการต่อสู้ทางการเมืองในการเลือกตั้งกับพรรคพลังธรรม การที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของหัวหน้าพรรคนั้นทำได้ยาก และผู้นำพรรคมีระบบที่จะควบคุมและชักจูงให้มีการมอบอำนาจให้แก่หัวหน้าพรรค ซึ่งแสดงถึงการผูกขาดอำนาจ และใช้อำนาจตามวินิจฉัยของหัวหน้าพรรคตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว (autocracy)

การตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคประชากรไทยที่ขึ้นอยู่กับเหตุผลของหัวหน้าพรรคเพียงคนเดียวนั้น นำมาสู่ความไม่พอใจในหมู่ ส.ส. โดยเฉพาะ ส.ส. ที่มีความอาวุโสทางการเมืองของพรรค และ ส.ส. ที่ให้ความช่วยเหลือต่อพรรค ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพรรคก็คือ ส.ส. ที่คาดว่าจะได้เป็นรัฐมนตรีของพรรค ต่างก็เห็นว่า สิ่งของตนเองกระทำไปนั้นเป็นการช่วยเหลือพรรคที่สำคัญ เช่น การรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมของ น.พ.บุญเกียรติ เขมาภิรัตน์ หรือ การทบทวนการทำงานให้กับพรรคของ ส.ส. สัญญา สิริบุตร เมื่อไม่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นรัฐมนตรีก็ย่อมเกิดความรู้สึกไม่พอใจและเห็นว่าไม่ยุติธรรมสำหรับตน การตัดสินใจตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ อาจจะทำให้ ส.ส. ที่ไม่พอใจออกจากพรรคไปอยู่พรรคการเมืองใหม่ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป และการตัดสินใจดังกล่าวเป็นผลให้พรรคประชากรไทยเหลือแต่กลุ่มที่ยอมรับการตัดสินใจกับผู้ที่เชื่อฟังสนับสนุนหัวหน้าพรรค โดยจะสังเกตได้ว่าในพรรคประชากรไทยจะไม่มี การเกิดกลุ่มขึ้นมา ต่อสู้กับหัวหน้าพรรคและการแยกตัวออกจากพรรคก็จะแยกออกไปเป็นบุคคล ไม่ใช่แยกออกไปเป็นกลุ่มอย่างเช่นกลุ่ม 10 มกราของพรรคประชาธิปัตย์

โดยสรุปแล้วพบว่า

1) พรรคประชากรไทยรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่หัวหน้าพรรค โดยใช้อำนาจ

ในสองลักษณะ คือ

ก. ผู้นำพรรคใช้อำนาจในฐานะหัวหน้าซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตำแหน่งตามกฎระเบียบข้อบังคับของพรรคที่สามารถทำให้สมาชิกพรรค และ ส.ส. ในพรรคเชื่อฟังและปฏิบัติตามประการหนึ่ง ประการที่สอง หัวหน้าพรรคมีอำนาจที่จะตอบแทนแก่ผู้ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือด้วยการใช้ตำแหน่งทางการเมืองเป็นรางวัล ประการที่สาม หัวหน้าพรรคมีอำนาจในฐานะผู้ก่อตั้งพรรคและผู้บริหารพรรค

๓. หัวหน้าพรรคใช้อำนาจส่วนตัว ที่มาจากฐาน 3 ประการ คือ การมีความเหนือกว่าลูกพรรคในด้านข้อมูลข่าวสาร และสามารถจะให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลในการโน้มน้าวให้ลูกพรรคคล้อยตาม ประการที่สอง หัวหน้าพรรคสามารถใช้ความเชี่ยวชาญ บุคลิกส่วนตัว ประสบการณ์ทางการเมือง ความรู้ และวิจารณญาณที่เหนือกว่าลูกพรรค ประการที่สาม ด้วยความเป็นพรรคขนาดเล็ก หัวหน้าพรรคอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับลูกพรรคแต่ละคนสร้างศรัทธาและเชื่อฟังได้มากกว่าบุคคลอื่นในพรรค

2) หัวหน้าพรรคอาศัยความเหนือกว่าที่กล่าวมาข้างต้น เข้าไปตัดสินใจ แทน ส.ส. ของพรรคในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความรับผิดชอบและผลประโยชน์ทางการเมือง อันเป็นการสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันในพรรคอย่างชัดเจนระหว่างหัวหน้าพรรคกับลูกพรรค และสามารถนำมาสู่ความไม่พอใจ ความรู้สึกสูญเสียต่อสิ่งที่ควรจะได้ในความคาดหวังของลูกพรรคบางคนโดยเฉพาะ ส.ส. ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ควรจะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรี

3) การสูญเสียความคาดหวังต่อตำแหน่งรัฐมนตรีของ ส.ส. บางคนอาจนำไปสู่การแยกตัวออกจากพรรค โดยอ้างว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากพรรค อันเป็นผลให้พรรคคงเหลือแต่ผู้ที่ขอมรับการตัดสินใจของหัวหน้าพรรคเท่านั้น พรรคประชาธิปัตย์จึงเป็นพรรคที่มีขนาดและจำนวนสมาชิกหรือ ส.ส. ของพรรคอยู่ในระดับคงที่อยู่เสมอ โดยอาจจะกล่าวได้ว่าวิธีการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคดังกล่าว เป็นเหตุปัจจัยที่จำกัดขนาดของพรรคได้ประการหนึ่ง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในขั้นตอนการกำหนดตัวรัฐมนตรี และการใช้อำนาจตัดสินใจของผู้นำของทั้งสองพรรค แต่สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันก็คือ ปัญหาการยอมรับคุณภาพของรัฐมนตรีที่มาจากพรรคการเมือง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผลกระทบของการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคที่มีต่อพรรคการเมือง และระบบพรรคการเมือง โดยส่วนรวม กล่าวคือ มักจะมีการแสดงความไม่พอใจต่อตัวรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งและพรรคการเมือง โดยสื่อมวลชนและประชาชนที่รู้สึกว่าคุณสมบัติของรัฐมนตรีส่วนใหญ่ไม่เป็นที่น่าพอใจ ทั้งด้านการศึกษา ประสบการณ์ รวมทั้งกระแสความรู้สึกว่า พรรคการเมืองเอานักเลง เจ้าพ่อ หรืออาแป๊ะ อาเล่ย์ มาเป็นรัฐมนตรีที่ประกาศ ครม. ออกมาแล้วจะต้องร้อง "ฮึ" กันเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะรัฐบาล "ชาติชาย" ทั้ง 2 ชุด มักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทำนองนี้อยู่เสมอ ประเด็นปัญหานี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตสามประการคือ

ประการแรก จากการศึกษาถึงปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดตัวรัฐมนตรีของ พรรคการเมืองนั้น พบว่า ผู้ที่มีโอกาสเป็นรัฐมนตรีมักจะมีคุณสมบัติสำคัญที่เห็นพ้องต้องกันในพรรค อย่างน้อย 2 ประการคือ ความช่วยเหลือต่อพรรค และความอาวุโสทางการเมือง (ในกรณีนี้ คิดว่า ส.ส.แต่ละคนนั้นมีความรู้ความสามารถไม่แตกต่างกันมากนัก และถือว่าผู้ที่ผ่านการคัดเลือกให้เป็นรัฐมนตรีต่างก็มีความรู้ความสามารถในสาขาของพรรคเท่าเทียมกัน) ซึ่งปัจจัย สำคัญทั้ง 2 ประการนี้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำพรรคด้วยเหตุที่พรรคการเมืองจะมีบทบาทได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเช่น ทุน เป็นสำคัญ ประกอบกับ ส.ส.ผู้หนึ่งเป็นผู้มี อาวุโสทางการเมือง เป็น ส.ส.มาหลายสมัย ดังนั้น ถ้า ส.ส.คนใดมีปัจจัยพร้อมทั้ง 2 ประการ ย่อมเป็นที่ต้องการของพรรคการเมืองและให้โอกาสที่จะได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในอีก ด้านหนึ่งนั้น ส.ส.เหล่านี้ มักจะเข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้บริหารพรรคในขณะเดียวกันด้วยการ อาศัยฐานจากการมีทุนที่จะช่วยเหลือพรรคได้มาก และการเป็น ส.ส.มานาน ดังนั้น การคัดเลือก ตัวรัฐมนตรีด้วยเกณฑ์ของพรรคการเมือง จึงเป็นผลให้ผู้ที่มีโอกาสเป็นรัฐมนตรีมักจะได้แก่กลุ่มผู้ บริหารพรรคเหล่านี้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นนายทุนท้องถิ่น พ่อค้า นักธุรกิจ ที่สร้างฐานะของตัวเอง มาจากท้องถิ่นในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลอยู่ในวงการเมืองท้องถิ่นแล้วได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนฯ เข้ามาในสภา เมื่อ ส.ส.เหล่านี้เข้าสังกัดพรรคก็จะใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีเข้ามาแสวงหา โอกาสในการเป็นผู้บริหารพรรค และเป็นรัฐมนตรีในที่สุด

ประการที่สอง ความไม่พอใจของสังคมที่มีต่อคุณสมบัติของรัฐมนตรีที่มาจากพรรค การเมืองนั้น น่าจะเป็นเพราะ 1) สังคมคาดหวังคุณสมบัติของรัฐมนตรีแบบข้าราชการประจำ ซึ่งเป็นพวก "เทคโนแครต" หรือพวกผู้บริหารที่มาจากระบบราชการ และ 2) เหตุที่คาดหวัง อย่างนั้นน่าจะเป็นผลมาจากระบบการเมืองถูกครอบงำโดยระบอบอำมาตยาธิปไตยมาเป็นระยะ เวลาชยาวนาน จนคุ้นเคยหรือเคยชินต่อการบริหารและการมีผู้บริหารแบบเทคโนแครต ดังนั้น ความรู้สึกไม่พอใจที่เกิดขึ้นจึงอาจจะเกิดขึ้นได้เสมอ เมื่อประกาศรายชื่อรัฐมนตรีที่มาจากพรรค การเมืองแล้วนึกถึงหรือนำไปเปรียบเทียบกับพวกรัฐมนตรีแต่งตั้งพวกข้าราชการประจำในอดีต โดยมองข้าม ความชอบธรรมของรัฐมนตรีที่มาจากพรรคการเมือง โดยกระบวนการและขั้นตอน แบบประชาธิปไตย ประกอบกับการขาดความเข้าใจขั้นพื้นฐานว่าการปกครองโดยระบบรัฐสภานั้น ตำแหน่งรัฐมนตรีเป็นตำแหน่งที่จะต้องรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย การควบคุมกำกับให้

ข้าราชการประจำปฏิบัติตามนโยบายให้เป็นไปตามที่คณะรัฐบาลแถลงไว้ต่อสภา มิใช่การลงไปเป็นผู้ปฏิบัติในลักษณะของปลัดกระทรวงอย่างเช่น รัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติรัฐประหารนิยมแต่งตั้งอดีตปลัดกระทรวงให้ไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่เคยปฏิบัติงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในทางการบริหารบางประการได้ ดังนั้น การปกครองโดยขั้นตอนและวิธีการของระบอบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยการยอมรับเงื่อนไขเบื้องต้น อันเป็นที่มาของรัฐมนตรีที่เป็นนักการเมืองเหล่านั้นเสียก่อน และถ้าเราปฏิเสธสิ่งที่เป็นผลผลิตของกระบวนการก็หมายความว่าในขั้นตอนเบื้องต้นจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขให้เป็นที่ตกลงและยอมรับ เพื่อที่จะนำมาสู่ผลอันเป็นที่พึงปรารถนาด้วย

ประการที่สาม ความแตกต่างโดยพื้นฐานของข้าราชการประจำกับนักการเมืองในประเด็นเรื่องความสามารถนั้น ข้าราชการประจำกับนักการเมืองมีพื้นฐานและแนวความคิดแนวทางการปฏิบัติที่ต่างกัน กล่าวคือ การคัดเลือกคนเข้ารับราชการนั้นจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานการศึกษาและการอบรมพร้อมทั้งอาศัยประสบการณ์จากการทำงานตามสายอาชีพที่ต้องการความชำนาญเฉพาะทาง แต่การเข้ามาเป็นนักการเมืองนั้น สิ่งจำเป็นก็คือ การมีคุณสมบัติเบื้องต้นเท่าที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งกำหนดประกอบกับมีความสามารถทำให้ประชาชนยอมรับและเลือกตั้งเข้ามาเป็น ส.ส. ก็เพียงพอต่อตำแหน่งทางการเมืองแล้ว ส่วนความสามารถนั้นถือว่าเป็นความรับผิดชอบของพรรคการเมือง และสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้ไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งรัฐมนตรี ดังนั้นจะเห็นได้ว่านักการเมืองกับข้าราชการประจำมีความแตกต่างกันเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะนักการเมืองต้องเป็นตัวแทนของประชาชนการที่จะให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตั้งข้าราชการประจำ โดยการกำหนดคุณสมบัติความรู้ความสามารถขั้นต่ำให้เท่ากับคุณสมบัติของข้าราชการประจำจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีการกำหนดให้การศึกษาของชาติภาคบังคับอยู่ในระดับเดียวกับการรับข้าราชการประจำเข้าทำงาน มิเช่นนั้นแล้ว การเป็นตัวแทนประชาชนก็จะเป็นเพียงตัวแทนของผู้มีการศึกษาสูงเท่านั้น ผลกระทบอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ข้าราชการระดับสูงเข้ามาเล่นการเมืองในนามพรรค เพื่อหวังที่จะใช้คุณสมบัติทางด้านความสามารถจากการเป็นข้าราชการของตนมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอาจจะเกิดกระแสต่อต้านภายในพรรคจากกลุ่ม ส.ส. เป็นนักการเมืองมาโดยตลอด และมีอาวุธทางการเมืองมากกว่าได้ชื่อกระแสต่อต้านนี้อาจจะนำมาสู่การแตกแยกของพรรคการเมืองนั้น ๆ เมื่อมีโอกาสร่วมจัดตั้งรัฐบาล ด้วยเหตุดังกล่าว

จึงจำเป็นที่จะต้องยอมรับ และเปลี่ยนทัศนคติที่ยึดติดกับระบอบอำมาตยาธิปไตยมาสู่การปกครอง และการบริหารประเทศโดยนักรบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญแก่ผู้ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

ข้อสังเกตทั้งสามประการข้างต้นนั้น อาจจะมีการตั้งคำถามว่า ถ้ารัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งนั้นได้รับการเลือกตั้งด้วยวิธีที่ผิดกฎหมายแล้วจะมีความชอบธรรมหรือไม่ ผู้วิจัยจะมีความเห็นต่อประเด็นนี้ว่า เป็นความบกพร่องของระบบราชการที่ไม่สามารถใช้กำลังบังคับทางกฎหมาย (law enforcement) ได้อย่างมีประสิทธิภาพประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ ความด้อยประสิทธิภาพของระบบการศึกษาของชาติที่ไม่สามารถสร้างสรรความรู้ความเข้าใจในแนวความคิดพื้นฐานประชาธิปไตยให้กับประชาชนได้ ถ้าประชาชนเข้าใจหรือมีคุณภาพแล้วผู้แทนของประชาชนย่อมมีโอกาสที่จะเป็นผู้แทนที่มีคุณภาพด้วยกรณีนี้จะเห็นได้ชัดจากคุณสมบัติที่แตกต่างของผู้แทนในกรุงเทพฯกับผู้แทนต่างจังหวัดบางส่วน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ ระบบการสรรหาสมาชิกและผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองนั้น มีคุณภาพหรือมีเกณฑ์ที่เพียงพอต่อการเข้ามาบริหารประเทศในฐานะฝ่ายบริหารหรือไม่อย่างไร พรรคการเมืองต้องรับผิดชอบโดยตรงในส่วนนี้ นั้นหมายความว่า การที่ระบบการเมืองจะได้มาซึ่งตัวรัฐมนตรีที่มีคุณภาพนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาทุกส่วนที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกันอย่างเป็นระบบ และจำเป็นต้องอาศัยเวลาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าในระหว่างการพัฒนาจะมีผลกระทบในด้านลบเช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาในการตัดสินใจหรือการบริหารของนักรบการเมือง ความขัดแย้งระหว่างนักรบการเมืองกับข้าราชการประจำ ก็กล่าวได้ว่าเป็นต้นทุนหรือการลงทุนของการพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตย (ถ้าเรายึดประชาธิปไตยเป็นเป้าหมาย) ลักษณะหนึ่งที่สามารถควบคุมได้ในระดับหนึ่งคือการใช้กฎหมาย การตรวจสอบ และการควบคุมโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับการแก้ปัญหาประชาธิปไตยด้วยการเริ่มต้นใหม่จากการปฏิวัติรัฐประหาร เพราะการสร้างและพัฒนาประชาธิปไตยของชาติจำเป็นที่จะต้องสร้างและพัฒนานับพื้นฐานทางคุณค่าของสังคมไทย การมองปัญหาประชาธิปไตยไทยด้วยกรอบความคิดแบบตะวันตกและการสร้างประชาธิปไตยจากรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการมองด้วยคุณค่าที่แตกต่างและห่างไกลจากความเป็นจริง อันจะนำมาสู่การปิดกั้นโอกาสของการแก้ไขและพัฒนาประชาธิปไตยของไทยอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาการกำหนดตัวรัฐมนตรี และผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยสำคัญระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคประชาธิปัตย์ไทย ภายใต้รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นั้นจะสามารถนำไปเป็นข้อสรุปของพรรคการเมืองไทยได้ก็ต่อเมื่อมีการศึกษาคุณสมบัติ และวิธีการกำหนดตัวของพรรคการเมืองทุกพรรค แล้วพบว่ามึลักษณะที่สอดคล้องต่อวิธีการแบบพรรคประชาธิปัตย์และแบบพรรคประชาธิปัตย์ไทยเท่านั้น ถ้าตรวจสอบข้อมูลแล้วพบว่ามิพรรคการเมืองพรรคหนึ่งพรรคใดใช้วิธีที่แตกต่างไปจากกรณีศึกษาทั้งสองพรรคนี้แล้ว ข้อสรุปของการวิจัยนี้ จะไม่สามารถอธิบายถึงการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมืองไทยได้ และจากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1.1 การวิจัยเพื่อยืนยันข้อสรุป เพื่อให้การศึกษาปัจจัยสำคัญภายในพรรคที่มีผลต่อการกำหนดตัวและตำแหน่งรัฐมนตรี ได้ค้นพบข้อสรุปที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ควรจะมีวิธีการศึกษา ดังนี้คือ

1) เพิ่มจำนวนพรรคการเมืองที่ต้องการศึกษาให้มากขึ้น เช่น ศึกษาการกำหนดตัวรัฐมนตรีของทุกพรรคการเมือง หรือเฉพาะพรรคการเมืองทุกพรรคที่ร่วมรัฐบาลในสมัยหนึ่ง ๆ

2) เพิ่มกลุ่มประชากรในการศึกษาเพื่อชี้แจงน้ำหนักปัจจัยสำคัญภายในพรรคให้ครอบคลุม หรือให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคทุกคน เป็นประชากรในการศึกษา

3) เพิ่มตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการพิจารณา คัดเลือกกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง ในการศึกษาวิจัยและตั้งสมมติฐานรวมถึงการขยายคำนิยามปฏิบัติการให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถใช้วัดในเชิงปริมาณ และสามารถนำไปสู่การวิจัยโดยวิธีเชิงปริมาณต่อไป

1.2 การวิจัยขั้นต่อไป

การวิจัยนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยเบื้องต้นที่แสดงให้เห็นว่าเกณฑ์สำคัญในการกำหนดตัวรัฐมนตรีมี 3 ประการ คือ การพิจารณาความรู้ความสามารถ การพิจารณาถึงความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และความช่วยเหลือต่อพรรคและ ส.ส.ในพรรค แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และพบว่าความแตกต่างในขนาดของพรรค โครงสร้างและผู้นำของพรรคน่าจะเป็นเหตุให้พรรคมีเกณฑ์ และการให้ความสำคัญต่อเกณฑ์ในการกำหนดตัวรัฐมนตรีที่แตกต่างกัน ดังนั้น การวิจัยในขั้นต่อไป เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในของพรรคกับเกณฑ์การพิจารณากำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคน่าจะเป็นการแสวงหาและตอบคำถามว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่กำหนดหรือมีผลต่อเกณฑ์ในการพิจารณากำหนดตัวรัฐมนตรี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาพรรคการเมืองไทยที่มากกว่าการวิจัยนี้ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับพรรคการเมือง

2.1 พรรคการเมืองจำเป็นที่จะต้องมีการคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. ของพรรคที่สอดคล้องต่อหน้าที่ของพรรคในระบบการเมืองทั้งในฐานะพรรคฝ่ายค้านและในฐานะฝ่ายบริหาร โดยการยึดหลักการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่จำเป็น เช่น การกำหนดระดับการศึกษาที่เพียงพอสำหรับความรับผิดชอบในการบริหารประเทศได้

2.2 พรรคการเมืองจำเป็นจะต้องมีการสร้างเสริม ความรู้ความสามารถให้กับสมาชิกและ ส.ส. ของพรรคอย่างเพียงพอ อย่างเช่น การอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบาย การบริหารนโยบาย และการตัดสินใจทางการเมือง เป็นต้น นอกเหนือไปจากความรู้ความสามารถที่ติดตัวมากับ ส.ส. แต่ละคน

2.3 ต้องมีการกำหนดเกณฑ์สำหรับใช้คัดเลือกกำหนดตัวรัฐมนตรีที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกพรรค และมีการกำหนดขอบเขตของเกณฑ์แต่ละตัวที่ใช้อย่างชัดเจน รวมถึงการกำหนดวิธีการและผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีที่แน่นอน

2.4 ควรนำระบบการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของรัฐมนตรีในสังกัดพรรคมาใช้เป็นการภายใน เพื่อนำไปสู่การควบคุมพฤติกรรมของรัฐมนตรีแต่ละคนโดยการลงมติให้ความไว้วางใจภายในพรรค ตามระยะเวลาอันควร เช่น มีการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี

ภายในพรรคทุก 2 ปี โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกระดับสาขาพรรคมีส่วนร่วมในการลงมติ หรือ อภิวัตน์หนึ่งคือการกำหนดให้มีการเลือกตั้งรัฐมนตรีของพรรคสมัยละ 2 ครั้ง และผู้ที่จะดำรง ตำแหน่งต่อไปต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งรัฐมนตรีของพรรคมากกว่า 3 ใน 4 ของที่ประชุมทั้งหมดเป็นต้น

3. ข้อเสนอสำหรับกลไกของรัฐ

3.1 รัฐพึงมีความเข้มงวดในการใช้กำลังบังคับตามกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การเลือกตั้งและการตรวจสอบและการปฏิบัติงานของนักการเมืองตามกฎหมาย

3.2 รัฐพึงยกระดับการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของนักการเมืองให้สูงขึ้นกว่าเดิม

3.3 บังคับให้มีการกำหนดวิธี ขั้นตอน และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการกำหนดตัวรัฐมนตรีโดยละเอียดและชัดเจนไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรค

3.4 รัฐต้องอนุญาตให้พรรคการเมืองหาเสียงได้อย่างเหมาะสมต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการใช้สื่อของรัฐอย่างเสรีในการหาเสียงหรือ ดำเนินการทางการเมือง

3.5 รัฐพึงเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีการหาทุนของพรรคได้อย่างเปิดเผย เพื่อลดการบริหารพรรคโดยนายทุนพรรค และความช่วยเหลือต่อพรรคของ ส.ส. บางคนที่อาจจะนำมาสู่ข้ออ้างหรือเป็นเหตุผลที่จะได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งถ้าพรรคสามารถระดมทุนจากประชาชนได้ การครอบงำอำนาจในพรรคโดยชนชั้นนำของพรรคก็จะลดลง และหันกลับมาฟังเสียงประชาชนผู้สนับสนุนพรรคมากขึ้น มิใช่ปล่อยให้พรรคถูกตั้งขึ้นแบบบริษัทที่มีหัวหน้าพรรคหรือนายทุนพรรคเป็นเจ้าของ

สำหรับการพัฒนาพรรคและระบบพรรคการเมืองไทยนั้น ข้อเสนอแนะทั้งหมดอาจจะ เป็นสิ่งที่ควรจะเป็นและต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงกับความร่วมมือของทุกฝ่ายที่จะอดทนรอ และ

การเมืองนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นภาพสะท้อนที่สำคัญที่แสดงถึงอาการของปฏิกิริยาที่คนไทย สังคม
ไทยมีต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราจะหาวิธีมาจัดการกับอาการที่เป็นปัญหาได้
อย่างไร และเราควยโอกาสพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไรต่ออาการที่ตอบสนองในทางที่ดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย